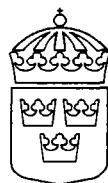

Arbetsmarknadsutskottets yttrande

1993/94:AU6y

Delad makt delat ansvar —
föräldraförsäkringen

1993/94
AU6y

Till socialförsäkringsutskottet

Inledning

Till arbetsmarknadsutskottet har hänvisats regeringens proposition 1993/94:147 om jämställdhetspolitiken. Propositionen innehåller bl.a. förslag som syftar till att öka fäderns uttag av föräldraledighet. Propositionen innehåller vidare förslag om sänkt ersättningsnivå för föräldrapenning. Frågor rörande föräldraförsäkringen i den allmänna försäkringen hör till socialförsäkringsutskottets beredningsområde och arbetsmarknadsutskottet har beslutat att — under förutsättning av socialförsäkringsutskottets medgivande — med eget yttrande överlämna propositionen i motsvarande del jämte tre med anledning av lagförslaget väckta motioner.

Utskottet överlämnar alltså propositionens förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring och förslaget till anslag till föräldraförsäkringen. De nämnda delarna av propositionen avser punkterna 2 och 5 i regeringens förslag till riksdagsbeslut (avsnitt 1, s. 7).

Härutöver överlämnas motionerna 1993/94:A42 av My Persson och Inger René (m), 1993/94:A43 (yrk. 3, 5) av Harriet Colliander och Laila Strid-Jansson (nyd) samt 1993/94:A44 (yrk. 7, 8) av Gudrun Schyman m.fl. (v).

Arbetsmarknadsutskottet vill med anledning av de aktuella förslagen och de motioner som väckts med anledning härav anföra följande.

Propositionen och motionerna

Sedan den 1 juli 1989 utges föräldrapenning med anledning av barns födelse under högst 450 dagar, dvs. femton månader sammanlagt för föräldrarna. Tolv månader ersätts med belopp motsvarande 90 % av föräldrarnas sjukpenninggrundande inkomst. Resterande tre månader ersätts med garantibelopp, s.k. garantidagar (60 kr per dag).

I regeringens förslag om vårdnadsbidrag till småbarnsföräldrar (prop. 1993/94:148) föreslås att de 90 garantidagarna slopas och ersätts av ett vårdnadsbidrag med 2 000 kr i månaden för barn i åldern ett till tre år.

För närvarande är 90 föräldrapenningdagar förbehållna vardera föräldern. Dessa dagar kan genom skriftlig anmälan överlåtas till den andre föräldern. Föräldrapenningdagarna kan tas ut till dess barnet fyllt åtta år eller den senare tidpunkt då barnet avslutat sitt första skolår.

Mot bakgrund av att insatserna hittills bara i begränsad mån ökat fäders uttag av föräldrapenning föreslås nu en ändring i 4 kap. 3 och 6 §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Förslaget innebär att det fr.o.m. den 1 januari 1995 införs dels en likadelning av rätten till föräldrapenningdagar mellan föräldrar som har gemensam vårdnad om barnet, dels att föräldrarnas rätt att överlåta föräldrapenningdagar begränsas på så sätt att 30 dagar inte får överlåtas.

Ersättningsnivån för föräldrapenning föreslås sänkt till 80 % med undantag för de första 30 dagarna för vardera föräldern. En ensam vårdnadshavare skall ha rätt till den högre ersättningsnivån under två månader. I fråga om föräldrapenning för barn som är fött före ikraftträdandet av lagändringen skall äldre bestämmelser fortfarande gälla, såvitt avser ersättningsnivån dock endast intill utgången av år 1996.

Medelsbehovet till Bidrag till föräldraförsäkringen för budgetåret 1994/95 beräknas till 2 738 miljoner kronor.

Socialdemokraterna (motion A40) biträder förslaget om att en månad med 90 % ersättningsnivå reserveras för vardera föräldern.

Vänsterpartiet anser i motion A44 att förslaget om en pappa- och en mammamånad i och för sig är lovvärt men i realiteten inte innebär att fäder kommer att ta ut mer föräldraledighet än man gör redan i dag. Partiet motsätter sig en sänkning av ersättningsnivån för föräldrapenning (yrk. 7). Vänsterpartiet vill också till Bidrag till föräldraförsäkringen anvisa 150 miljoner kronor utöver vad regeringen föreslagit (yrk. 8).

I motion A42 av My Persson och Inger René (m) yrkas att en "pappamånad" införs endast i det fall riksdagen bifaller förslaget om införande av vårdnadsbidrag.

I motion A43 av Harriet Colliander och Laila Strid-Jansson (nyd) yrkas dels att riksdagen avslår förslaget rörande föräldraförsäkringen (yrkande 3), dels att riksdagen beslutar sänka ersättningsnivån i föräldraförsäkringen från 90 till 80 % (yrk. 5). Motionärerna vill således i sistnämnda hänseende gå längre än vad regeringen föreslagit och sänka ersättningsnivån även beträffande de första 30 föräldrapenningdagarna för vardera föräldern.

Utskottets överväganden

Samhällets ekonomiska stöd till föräldrar i samband med barns födelse genomgick år 1974 en genomgripande förändring när *moderskapsförsäkringen* ersattes av en *föräldraförsäkring* (prop. 1973:47, SfU19, rskr. 198).

Reformen hade en mycket påtaglig inriktning att, som redan den förändrade benämningen på förmånerna antyder, göra vården av barnen till en angelägenhet för båda föräldrarna.

Föräldrar hade ursprungligen rätt till föräldrapenning under 180 dagar. Ersättningstiden förlängdes den 1 januari 1986 till 360 dagar varav 270 dagar ersattes med belopp motsvarande förälderns sjukpenning och 90 dagar ersattes enligt garantinivå (48 kr/dag). Den 1 juli 1989 förlängdes ersättningstiden till 450 dagar varav 260 dagar med ersättning enligt sjukpenningnivå och 90 dagar enligt garantinivå (60 kr/dag).

Föräldraförsäkringen har på ett avgörande sätt bidragit till en förändring av en traditionell arbetsfördelning i hemmet och i arbetslivet mellan kvinnor och män. Försäkringen tillsammans med den korresponderande ledighetslagstiftningen har gjort det möjligt för föräldrar, framför allt mödrar, att förena förvärvsarbete och föräldraskap.

Utvecklingen under de tjugo år försäkringen varit i kraft visar att fäder inte i den utsträckning som från flera utgångspunkter är önskvärt har utnyttjat möjligheten till betald ledighet för att vara hemma med sina barn.

Det har under årens lopp gjorts insatser i form av kampanjer, attitydpåverkan och informationsinsatser för att förmå pappor att i större utsträckning ta hand om barnen. Riksdagen har i detta syfte under flera år anslagit medel för särskilda informationsinsatser. Kraftfulla satsningar på information och opinionsbildning under en lång följd av år har dock hittills inte i nämnvärd utsträckning påverkat fäders uttag av föräldrapenning.

När förslaget om ny jämställdhetslag lades fram (prop. 1990/91:113, AU17, rskr. 288) ställde sig riksdagen bakom bedömningen att det ur jämställdhetssynpunkt är av central betydelse att fler pappor utnyttjar föräldraförsäkringen. Riksdagen uttalade vidare bl.a. att målet borde vara att, vid utgången av år 1993, minst två tredjedelar av papporna i någon utsträckning använder sig av möjligheten att ta ut föräldrapenningen. Om detta mål inte kunde uppnås borde enligt riksdagens mening ytterligare åtgärder övervägas.

Arbetsmarknadsutskottet har genom beslut denna dag (1993/94:AU17) tillstyrkt regeringens förslag om ökat anslag till bl.a. informationsinsatser i syfte att öka fäders uttag av föräldrapenning.

Vården av barnen är båda föräldrarnas ansvar. Utskottet menar att tiden är mogen att pröva nya vägar för att försöka öka pappors utnyttjande av föräldraförsäkringen. En utveckling i den riktningen skulle ha utomordentligt stor betydelse inte minst ur jämställdhetssynpunkt. Utskottet tillstyrker regeringens förslag rörande föräldraförsäkringen om en hälftindelning av ersättningsdagarna och om en "pappa-" och en "mammamånad" med hög ersättningsnivå. Eftersom frågan om ett vårdnadsbidrag bereds i annat utskott har arbetsmarknadsutskottet inte funnit anledning att göra något särskilt uttalande med anledning av motion A42.

Det kan befarias att en sänkt ersättningsnivå för föräldrapenning kan komma att motverka strävan att få fäder att i större utsträckning vara

hemma med sina barn. Ambitionen bör självfallet vara att pappors uttag av föräldrapenning inte inskränker sig till tiden med förhöjd ersättning. Regeringen bör noga följa hur detta och andra förslag på socialförsäkringsområdet påverkar fäders beteende i det här avseendet. Av utskottets ställningstagande följer att förslaget i motion A44 att anvisa 150 miljoner kronor utöver regeringens förslag bör avvisas.

Med det anförda tillstyrker utskottet propositionen i här berörda delar inkl. medelsanvisningen. Motionerna A43 och A44 avstyrks, i förekommande fall i berörda delar.

Stockholm den 14 april 1994

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Elver Jonsson

I beslutet har deltagit: Elver Jonsson (fp), Anders G Högmark (m), Georg Andersson (s), Marianne Andersson (c), Lahja Exner (s), Charlotta Cederschiöld (m), Sten Östlund (s), Harald Bergström (kds), Laila Strid-Jansson (nyd), Isa Halvarsson (fp), Johnny Ahlqvist (s), Kent Olsson (m), Berit Andnor (s), Sven Lundberg (s) och Britt Bohlin (s).

Från Vänsterpartiet, som inte företräds av någon ordinarie ledamot i utskottet, har suppleanten Hans Andersson (v) närvarit vid den slutliga behandlingen av ärendet.

Avvikande mening

Laila Strid-Jansson (nyd) anser att den delen av yttrandet som börjar med "Vården av" slutar med "berörda delar" bort ha följande lydelse:

För utskottet är den personliga friheten av grundläggande betydelse. Familj och barn måste i första hand vara föräldrarnas ensak och inte statens. Staten skall inte styra föräldrarnas val i fråga om vem som skall vara hemma och ta hand om barn. Det bestämmer föräldrarna gemensamt. Av den anledningen bör riksdagen enligt utskottets mening med anledning av motion A43 i motsvarande del avslå regeringens förslag beträffande föräldraförsäkringen om fäders uttag av föräldraledighet.

När det gäller förslaget att sänka ersättningsnivån för föräldrapenning bör sänkningen enligt utskottets mening också gälla beträffande de 30 första dagarna för vardera föräldern. Riksdagen bör med avslag på motion A44 besluta i enlighet med vad som sagts i motion A43 i motsvarande del.

Meningsyttring får avges av suppleant från Vänsterpartiet, eftersom partiet inte företräds av ordinarie ledamot i utskottet.

Hans Andersson (v) anför:

Vänsterpartiets principiella ståndpunkt är att föräldraledigheten skall delas mellan föräldrarna i de fall föräldrarna sammanbor eller är gifta. Inom nuvarande relativt korta föräldraledighet är det dock svårt att statistiskt dela ledigheten mellan föräldrarna. Vi vill att föräldraförsäkringen byggs ut till 15 månader med full ersättning (dvs. utan garantidagar) och att tre månader i ett första steg reserveras för pappan.

Regeringens förslag med en pappa- och en mammamånad är lovvärt men innebär tyvärr i realiteten ett bibehållande av status quo. Ända skillnaden är att den föräldraledighet som männen redan tar ut i dag, kan komma att fördela sig något jämnare mellan samhällsklasserna. Männen tar i dag ut ca 9 % av den totala tiden vilket motsvarar drygt de 30 dagar som enligt förslaget reserveras för pappan.

Vänsterpartiet kan inte acceptera en sänkning av ersättningsnivån för föräldrapenning. Förslaget i den delen innebär ett oacceptabelt inkomstbortfall för barnfamiljer. Dessutom är förslaget förkastligt ur jämställdhetssynpunkt eftersom mannens uttag av föräldraledighet i hög grad påverkas av ersättningsnivån. Som följd av vårt ställningstagande bör det till föräldraförsäkringen anslås 150 miljoner kronor utöver vad regeringen föreslagit. Riksdagen bör alltså besluta i enlighet med motion A44 i motsvarande delar.

